ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

ISSN 2663-0265 (print) ISSN 2663-0273 (online)

2020. Vol. 12. Issue 1.

Journal home page: <https://fip.ua/index.php/FIP>

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Олег Вікторович Мальцев

Кандидат філософських наук,
кандидат психологічних наук,
керівник Інституту Пам'яті,
вул. Тініста, 11/34, Одеса, 65009, Україна

E-mail: redutlaw@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8589-6541>

Oleg Maltsev

Multiple Ph.D (Philosophy, Psychology),
Head of Memory Institute
Tinista Str. 11/34, Odesa, 65009,
Ukraine

УДК: 17.021.2:36.22

ФІЛОСОФСЬКЕ ПОРІВНЯЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕХАНІЗМІВ РОДОВОГО БЛОКУ ПАМ'ЯТІ ЛЮДИНИ В РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Received 31 March 2020; revised 20 April 2020; accepted 11 May 2020

DOI: 10.15421/352009

Анотація

Представлено категоріальний аналіз наукових праць психіатра і психоаналітика Ліпота Сонді, Мартіна Ахтніха; діяльнісного підходу; праць академіка Григорія Семеновича Попова. Центральний момент роботи відображується в методологічному напрямку, в компаративному аналізі цих теорій та верифікації теоретичних, філософськи осмислених закономірностей в практиці. Практика перевірки цих закономірностей здійснювалася в дослідженні усвідомленого вибору при освоєнні професійних навичок.

Мета наукової розвідки: компаративний аналіз методологічних принципів (трьох концепцій стану «Понтифекс оппозиторум» в теорії Л. Сонді, «суб'єкта життя» в діяльному підході і «складеному прототипі» Г. Попова), спрямованих на дослідження механізмів родового блоку пам'яті в розвитку особистості, в процесі керованого прагнення «Я» до цілісності та інтеграції.

Ключові слова: доля, долеаналіз, рушійні чинники, розвиток особи, рушійні сили, феноменологія пам'яті, середовище пам'яті, навички.

Philosophical Comparative Study of Ancestral Block Mechanisms of Human Memory in the Personality Development

Abstract

Contemporary development dynamics of society, education, as well as personality formation eventually is verified by the information civilization pressure, i.e., virtual space and hyper-reality in introduction of simulations instead of objectivity; self-presentation instead of personal achievements as it represents socially significant universal tendency. The author of the work assumes the essential human forces are realized thorough creativity as well as effective activity, resulting within the development of an independent, capable and responsible person. The criteria mentioned updated the attention to three theories of personality development, to some extent exploring the mechanisms of the human ancestral memory block in the process of personality development.

The categorical analysis of scientific works of psychiatrist, psychoanalyst Lipot Szondi, his follower Martin Achtnich, as well as activity approach studies and the works of academician Grigoriy Popov is presented. The core component of the following study is concluded in methodological directions, allowing conducting comparative analysis of these theories and verification of theoretical, philosophically meaningful patterns in practice. The practice of testing these patterns was maintained in the study of conscious choice while obtaining professional skills, thus getting rid of the dependencies of the fate imposed, that is, beyond the control of the individual. The purpose of represented scientific exploration is the comparative analysis of methodological principles (three concepts, i.e.: the "Pontifex oppositorum" state described in the theory of L. Szondi; the "subject of life" in the activity approach and the "composite prototype" of G. Popov) aimed at researching the mechanisms of the ancestral memory block within the development of personality, in the process of the controlled desire of "I" for integrity and integration.

Aiming the objective stated, the individual human development process as well as drivers for achieving

his goals is considered. The concept of "Pontifex oppositorum" is introduced as the senior degree of "I" - consciousness, by which a person is capable to cope not only with life conflicts, but also to acquire an appropriate level of knowledge, skills, moreover, to solve tasks of management class and creation class.

The following article is based on a motor approach, particularly the research-oriented phenomenology of memory, its social significance, within the epoch determination variety. In addition to this, the result of comparative analysis of the formation of society key requirements represented in different historical periods, as well as the key skills of the era classification is proposed, starting with the prehistoric time up to XXI century.

Keywords: fate, fate analysis, driving factors, personal development, driving forces, memory phenomenology, memory environment, skills.

Философское сопоставительное исследование механизмов родового блока памяти человека в развитии личности

Аннотация

Представлен категориальный анализ научных трудов психиатра и психоаналитика Липота Сонди, Мартина Аткинса; деятельностного подхода; трудов академика Григория Семёновича Попова. Центральный момент работы заключен в методологических направлениях, в компаративном анализе этих теорий и верификации теоретических, философски осмысленных закономерностей в практике. Практика проверки этих закономерностей осуществлялась в исследовании осознанного выбора при освоении профессиональных навыков.

Цель научной разведки: компаративный анализ методологических принципов (трех концепций состояния «Понтифекс оппозиторум» в теории Л. Сонди, «субъекта жизни» в деятельностном подходе и «составного прототипа» Г. Попова), направленных на исследование механизмов родового блока памяти в развитии личности, в процессе управляемого стремления «Я» к целостности и интеграции.

Ключевые слова: судьба, судьбоанализ, движущие факторы, развитие личности, движущие силы, феноменология памяти, среда памяти, навыки.

Актуальність дослідження. Постановка проблеми в загальному вигляді та наукова новизна.

Сучасний розвиток суспільства, освіти, і в кінцевому підсумку особистості знаходиться під тиском інформаційної цивілізації, віртуального простору і гіперреальності в формуванні симуляцій замість об'єктивності, самопрезентації замість досягнень особистості та соціально значимого, загальнолюдського в її розвитку. Автор роботи виходить з положення, що сутнісні сили людини реалізується в творчості, в ефективній діяльності, результатом якої є розвиток самостійної, дієздатної та відповідальної особистості. Саме ці положення актуалізували звернення до трьох теорій розвитку особистості, в тій чи іншій мірі досліджуваних механізмів родового блоку пам'яті людини в процесі розвитку особистості.

Представлений категоріальний аналіз наукових праць психіатра та психоаналітика Ліпота Сонді та його учня Мартіна Аткинса, діяльнісного підходу, а також академіка Григорія Семеновича Попова. Центральний момент роботи міститься в методологічних напрям-

ках, які дозволяють здійснити компаративний аналіз цих теорій і верифікацію теоретичних, філософськи осмислених закономірностей в практиці.

Практика перевірки цих закономірностей здійснювалась в дослідженні усвідомленого вибору при оволодінні професійних навичок, що дозволяє позбутися залежностей нав'язаної, тобто, невідконтрольної індивіду долі. Розуміння теоретичних моделей конкретних наук через призму філософського осмислення направлено на відображення суті в прояві життя, і психічне не є винятком. Значний внесок у постановці проблеми залежності людини від нав'язаної долі були здійснені в 40-50 роках XX століття угорським психологом і психіатром Ліпотом Сонді, який вперше ввів поняття «Понтифекс оппозиторум». Як називав його психолог – «вище жрецьке, що об'єднує всі протилежності» – рівень «Я», який дозволяє позбавити людину від залежності нав'язаної долі і зробити її керованою. Фундаментом психологічного вчення Сонді є логіка, в основі якої існує ряд тестів, експериментів та інших інструментів, які використовуються в психо-

логії для дослідницької діяльності. У його науковій праці «Я-аналіз» описані відмінності нав'язаної і вільної долі, однак, осмислення одних тільки відмінностей не дозволяє усвідомити тактику дій.

У нашій науковій розвідці ми виходимо з таких науково обґрунтованих посилок. По-перше, доля найчастіше відображає повторювані неусвідомлені стратегії життя (в концепції К. Абульханової) [1], які протистоять діяльності цілеспрямованій, результативній, раціональній. Діяльність як концепт введений С. Рубінштейном продовжувався в значенні суб'єкта життя [2], людини, що діє оптимально в конкретно-історичних умовах, близьким до нашого підходу є підхід М. Лепського, який розглядав категорію «заходи життя», як єдності існування, одухотворення і реалізації її цілісності в дійсності, в діалектичній єдності з заходом смерті [3].

Другим положенням в філософському аналізі стану «Понтіфекс оппозіторум», є розгляд єдності якостей людини (у Л. Сонді - радикалів) як співвіднесення з якостями суб'єкта, розробленими в діяльнісному підході. Як зазначав В. Сагатовский: «Якість людської діяльності і її результатів не задається безпосередньо фактом усвідомлення цілей і засобів діяльності. З давніх-давен відомо, що можна знати краще, але прагнути до гіршого. І Сократ був неправий, стверджуючи, що люди не роблять добро лише внаслідок незнання, що це таке. Усвідомлення природи добра допоможе лише тому, у кого в «потаємному внутрішньому» вже є інтенції до нього, хто готовий діяти, знати і усвідомлювати в ім'я добра як вищого життєвого сенсу. Глибинна суть людини не в усвідомленості, а в здатності до сенсоположення та слідуванні своїм ключовим цінностям, життєвим сенсам. Інтегральні якості людського буття є перш за все сенсосвященні якості» [4].

Третє положення: не менш актуальним видається розгляд співвідношення моделі Л. Сонді для діагностики професійної діяльності з дослідженням структури діяльності М. Каганом і М. Кветний [5; 6; 7].

Четверте положення: в зіставленні діяльнісного підходу і моделі «Понтіфекс оппозі-

торум» в якості верифікуючої моделі ми використовуємо модель Г. Попова розроблену під назвою «метод складеного прототипу».

П'яте положення: співвідношення розробок діяльнісного підходу в розробці суб'єкта життя і моделі «Понтіфекс оппозіторум» і визначає основну невирішену проблему, якій присвячена наша стаття. Дана модель описує стан суб'єкту як цілісного та оптимального в конкретно-історичних умовах діяча.

Об'єктом даного дослідження виступає блок родової спадщини пам'яті людини; **предметом** дослідження – конфігурація «Понтіфекс Оппозіторум», як форма організації найбільш ефективного та результативного «Я» за допомогою управління механізмами родового блоку пам'яті людини.

Метою нашої наукової розвідки є компаративний аналіз методологічних принципів (трьох концепцій стану «Понтіфекс оппозіторум» в теорії Л. Сонді, «суб'єкта життя» в діяльнісному підході і «складеного прототипу» Г. Попова), спрямованих на дослідження механізмів родового блоку пам'яті в розвитку особистості, в процесі керованого прагнення «Я» до цілісності і та інтеграції.

Ця мета базується на гіпотезі, що саме через кероване об'єднання дуальності спонукань «Я» в процесі життя і діяльності реалізується мета ефективного досягнення результатів у соціальній, культурній, особистісній та професійному аспектах екзистенції.

Актуальність вказаного дослідження продиктована, в першу чергу, причинами практичного спрямування, а саме: вимог середовища безпомилкового прийняття рішення, швидкого орієнтування в умовах змін та розробки з методологічної позиції такої системи знань, яка б дозволяла генерувати ефективну тактику самоорганізації «Я», що з точки зору діяльнісного підходу – один з ключових аспектів на шляху самонавчання і самореалізації особистості.

Попередні дослідження.

З точки зору діяльнісного підходу фокус нашої уваги зосереджений навколо одного з найбільш містичних філософських понять, взагалі існуючих в науці. В рамках дослідження долі як категорії філософії, Ліпот Сонді

описав таку значну категорію самоорганізації особистості як Pontifex Oppositorum (понтіфекс оппозіторум). Вперше поняття Pontifex Oppositorum ввів Ліпот Сонді ще в 1948 році, оскільки на той момент в науці не існувало позначення для опису особливих властивостей «Я» – Я могутнього і здатного, автономного і мудрого, рішучого і неупередженого. В основі природи «Я» лежить подвійність. Безліч філософів раніше, в століттях, описували проблематику так званої «дуальності» – як дуальності сприйняття світу, так і дуальності власного Я. У контексті нашого дослідження прояв даного роду дуальності ми могли б розглянути на наступному прикладі.

Умовно припустимо, що у одного індивіда одночасно існує два Я: саме два різних прояви Я. Одне я – це сам індивід, який вказує на себе рукою. Як в дитинстві, коли дитина, скажімо, приносить мамі малюнок і показує на себе, кажучи досить: «Це Я намалював!». Друге «Я» є відображенням першого Я зовні, в світі: сукупна поведінка, якийсь звід вчинків і справ, сказаних слів, всього проявленого зовні, в банальних і небанальних життєвих ситуаціях.

Іншими словами, виходячи з прикладів, ми могли б зробити висновок, що одноразово у кожного з нас є два різних Я, як Я-Інстанція і її дзеркальне відображення. Саме модель «Об'єкт перед дзеркалом (Я1) і його відображення в дзеркалі (Я2) – і є стартовою моделлю як пізнання власного Я та його потенціалу, так і руху вгору, до містичного Понтіфекс Оппозіторум [8].

Оскільки існують такі, що постійно борються та знаходяться в динаміці протилежності в душевній дійсності, ми повинні припустити в душі більш високу інстанцію – центральну адміністрацію, яка функціонує як безпартійне міністерство за згодою сторін і керує державною установою, як консенсус протилежностей.

Що хочеться сказати: ми повинні підняти таку, що сполучає як міст, інстанцію над цими парами протилежностей, які, з одного боку, разом ведуть і разом тримають її замінюючу та доповнюючу кооперацію протилежних пар. Це є значення згоди сторін. З іншого боку, ця інстанція повинна бути доповнюючою, розпо-

діляючою владу і організуючою, яка переймає завдання міністерства, щоб контролювати і з'єднувати ці протилежності. І ще на додаток протилежностям вона виконує комплементарну функцію. Ліпот Сонді у праці «Я-Аналіз» описував цю систему поглядів так: «Судьбопсихологія ставить поняття «Я», як будівельника моста, як такого, що з'єднує мостом всі душевні протилежності, і стверджує:

«Я» є понтіфекс оппозіторіум - священна протилежність.

«Я» є розподільником влади, організатором і адміністратором комплементарного співіснування і доповнює кооперацію протилежних полюсів свідомої і несвідомої душ.

«Я» соціалізується і сублімує, індивідуалізує і гуманізує всі протилежності людської природи інстинкту. «Я» є міст, який намагається поєднати всі протилежні полюси в душі. «Я» є комплексна множинна вісь колеса долі, на полюсах якої висять душевні пари протилежностей» [9, с.44].

Я1 і Я2 «думають» по-різному; завдяки цим двом «Я» люди сприймають світ по-різному і одночасно, немов картину, зіплену з протилежностей (до речі, логіка зіставлення картини може взагалі бути відсутньою; вона може виявитися неефективною; недостовірною та ін.). Мислення у вигляді діалогу двох Я може бути і поганим, і корисним, і майоріти такими категоріями як «подобається», але «не хочу», і навіть так: «я образилася – не зближайся» і одночасно «допоможи мені і зроби що-небудь!» І всі ці кардинальні полюси в думках і відносинах до одного і того ж явища і забезпечує наша двоїста структура Я.

Окремо потрібно відзначити, що концепцію двох «Я» описували багато видатних вчених 20 століття і після Сонді. Наприклад, відомий лауреат Нобелівської премії Деніел Канеман в наукових працях окремо розробляв проблематику двох механізмів Я (Я1 і Я2) в контексті прийняття рішень в умовах невизначеності. Резонно помітити, що недостатньо знати, що у індивіда існує два «Я»: як це використовувати при вирішенні завдань, як не помилятися, як мінімізувати збитки; в чому сильні і слабкі сторони кожного Я - над такими темами працював і продовжує працювати

на науковій ниві пан Канеман. (В якості довідки зазначу, що корисно ознайомитися з його книгою «Думай повільно, приймай рішення швидко», оскільки саме в ній описані результати досліджень про двох Я) [10].

Іншим видатним вченим, який також досліджує проблематику прийняття рішень та коефіцієнта ефективності їх впровадження в життя є німецький професор, заслужений учений і діяч, психолог-когнітивіст Герд Гігеренцер. У своїх книгах «Розуміти ризики», «Адаптивне мислення» і «Інтуїтивні рішення: інтелект неусвідомленого» він буквально на практичних прикладах описує і наслідки діалогу двох Я-субстанцій, і силу вміння керува-

ти цією системою [11].

Тепер же зробимо спробу поставити запитання: а яким чином ці два «Я» зможуть один з одним домовитися, якщо постійно перебувають в стані «перетягування каната»?

Логічно дана задача вирішується наступним способом, що і продемонстрував Ліпот Сонді: щоб примирити дві субстанції, необхідна третя величина. Щоб примирити Я1 і Я2, які завжди дуальні і не єдині, потрібна особлива третя величина. І ця третя величина – і є «Я первосвященне», або Pontifex Oppositorum, як його називає судьбопсихологія. Логічно даний принцип відображений в представленій схемі.

РИСУНОК 1. «Я» як інстанція об'єднуючого типу.

Новизна нашої статті визначена наступними положеннями:

1. В розробці компаративного аналізу зіставлення діяльнісної теорії «суб'єкта життя» С. Рубінштейна, теорії Ліпота Сонді в дослідженні стану «Понтіфекс Оппозіторум», теорії Г. Попова, а також перш за все методу складеного прототипу, як дослідження оптимальної діяльності і ефективної практики життя особистості.

2. Новизна відбивається в результаті рішення задачі розвитку особистості в управлінні механізмів родового блоку пам'яті людини. Результат вирішення задачі полягає в розробці логічних і тактичних принципів вирішення завдання інтеграції «Я», а саме досягнення стану, описуваного Ліпотом Сонді як «Понтіфекс Оппозіторум». За фактом, саме це завдання протягом тривалого часу життя і діяльності та намагався вирішити сам Л. Сонді, і ряд інших вчених (Д. Леві-Бруль [8], Д. Персі [9], П. Феддерн [12] і ін.), проте за період 1939-1982 рр., незважаючи на істотні кроки у

вирішенні даного питання, все ж завдання залишилася невирішеною. Саме це положення в науці і диктує не тільки актуальність проведення дослідження, а й ставить нові завдання і нові умови, оскільки умови життя і діяльності в 21 столітті істотно змінилася і вимагають, на відміну від попереднього століття, в якому жили і творили Л. Сонді, П. Феддерн [12], К.Г. Юнг [13] та ін. мислителі, нових швидкісних і ефективних рішень.

Виклад основного матеріалу.

У нашій статті спочатку розглянемо основні структурні частини діяльнісного підходу, співвіднесемо їх з моделлю Л. Сонді та верифікуємо за допомогою моделі «складеного прототипу Г. Попова, яка показала найвищі результати і швидкості досягнення результату, що, на наш погляд, є критерієм оптимальної діяльності в конкретно-історичних умовах, а, отже, співвідношено з концептом «суб'єкта життя» і «Понтіфекс оппозіторум» Л. Сонді.

М. Каган виділив п'ять видів діяльності відповідно до їх місцем в системі Суб'єкт-

Об'єкт і суб'єкт-суб'єкт відносин: перетворення (зміна об'єкта суб'єктом), пізнання (відображення об'єкта суб'єктом), ціннісно-орієнтаційну діяльність (вираження цінностей суб'єкта), спілкування (Суб'єкт-Суб'єкт відносини) [7] і художню діяльність як синтез попередніх видів, що забезпечує цілісність людського буття. М. Кветной, прийнявши схему Кагана, доповнив її аналізом внутрішньої будови діяльності, виділивши 4 блоки діяльності. Виділення видів діяльності він назвав екзоструктурой, а внутрішньої будови – ендоструктурой діяльності. Розкриваючи зміст екзоструктури, М. Кветной виділив чотири підсистеми людської діяльності: 1) об'єктивно-передумовну (потреби та інтереси), що грає роль «генераційного поля»; 2) суб'єктивно регулюючу (ідеальне спонукання, мотиви і цілі, що виникають на основі усвідомлення потреб і інтересів); 3) виконавчу (акти дії і засоби); 4) об'єктивно-результативну (продукти діяльності) [6]. Як стверджує В. Сагатовский «Структура Кветного – це максимум, який можна побачити з позицій матеріалістичної парадигми (те ж саме можна сказати і про структуру Кагана)» [4].

В. Сагатовский слідом за М. Бахтіним [15] розглядає необхідність наступної задачі: виявити компоненти, необхідні і достатні для того, щоб забезпечити проходження шляху від сенсу (цінності) до вчинку в будь-якому універсальному вигляді людської діяльності. Для самого абстрактного опису цієї ситуації

досить наступних характеристик: є певні цінності (життєві смисли), що відповідають на питання, в ім'я чого відбувається діяльність суб'єкта (1); умови, в яких здійснюється реалізація цінностей (2); проблемна ситуація (протиріччя між цінностями і наявними умовами (3); вчинок (процес і результат, що дозволяє це протиріччя).

Оскільки в моделі Л. Сонді визначені тільки істотні риси особистості як вже результат співвіднесення з умовами, в яких здійснюється реалізація цінностей; проблемною ситуацією, але вже (в її відповідності радикал характеру людини); вчинок (процес і результат, який вирішує це протиріччя в діяльнісному підході – у Л. Сонді як рушійні сили особистості). Тому другий етап нашого аналізу передбачає спочатку опис стан моделі, а потім співвіднесення її з теорією детальності.

На підставі концепції «судьбоаналіза» Ліпот Сонді створив проективний особистісний тест з методом портретних виборів для визначення рушійних індивідом потягів і потреб [9, с.28]. Сонді акцентує увагу на тому, що адаптивні форми поведінки передаються у спадок, таким чином, робить відкриття родового несвідомого.

Результати тесту представлені у вигляді восьми факторів потягів, які, відповідно до теорії потягів Сонді, є провідними життєвими радикалами.

Нижче наведена таблиця факторів і відповідних реакцій.

Передній план									Задній план								
III	S		P		Sch		C		3П	S		P		Sch		C	
	h	s	e	hy	k	p	d	m		h	s	e	hy	k	p	d	m
+									+								
-									-								
	+	+	-	-	+/-	+	+/-	0		+/-	+	-	0	-	+	-	+

РИСУНОК 2. Приклад профілю тесту Л. Сонді.

Профіль тестування відображає кількісні показники чинників потягів випробуваного, на основі яких фахівцем проводиться подальша інтерпретація результатів тесту. Так як один фактор має чотири можливих типу реакції: «0», «±», «+» і «-», то в кожному векторі можна виділити 16 (2x8) можливих варіацій, а в цілісному профілі потягів – 64 (4x16).

Букви на схемі профілю позначають в закодованому вигляді ті потреби (фактори), яким відповідає кожен з восьми портретів певної серії:

- h – сексуальна недиференційованість;
- s – садизм;
- e – епілептоїдні тенденції (гнів, ревності і т. д.);
- hy – істеричні прояви (демонстративність і т. д.);
- k – кататонні тенденції (замкнутість, образливість і т. д.)
- p – паранояльні тенденції;
- d – депресивно-меланхолійні риси (смуток, тяга до занять чимось незвичайним);
- m – маніакальні прояви (підвищений тон настрою, пошук задоволень в житті).

У кожного індивіда ключовими є два з восьми, так звані, що превалюють (провідні) реакції психіки.

Як приклад, розглянемо рушійні фактори h і s. Відповідно до класифікації, вони у всьому своєму прояві можуть бути одночасно вбивством і атакою у фехтуванні; одночасно жорстким, але справедливим поведінкою керівника зі своїм підлеглим і т.д.

Всього існує чотири основні реакції: хижацька, рептилоїдна, інтелектуальна і збірна, перші дві відображають біологічне, останні дві соціальні рушійні сили розвитку особистості. І одна з реакцій, виділяючись серед всіх інших, є найголовнішою і стійкою протягом тривалого проміжку часу. Наприклад, в основі психології спонукування хижацької реакції психіки знаходяться всі ті ж фактори h і s. Керуючись ними, людина несвідомо робить той чи інший вибір. Таким чином, саме з виявлення реакції психіки можна починати рух до стану «Понтіфекс оппозіторум». Необхідно відзначити, що ця модель може бути співвіднесена лише з двома блоками М. Кветний

з 1 і 2, об'єктивно-предумовного (потреби та інтереси), що грає роль «генераційного поля» і суб'єктивно регулюючим (ідеальне спонукування, мотиви і цілі, що виникають на основі усвідомлення потреб і інтересів). Але на відміну від діяльнісного підходу в концепції Л. Сонді немає розриву і переходу від потреб та інтересів до мотивів, спонукальної сили діяльності, навпаки, вони нерозривно пов'язані. Так h і s; d і m – відображають і реалізацію біологічних потреб і інтересів, що на них базуються. Радикали e і hy; k і p, відображають соціальні потреби і інтереси та спонукальні сили діяльності.

Душевні протилежності майже всі мають комплементарну природу. **Комплементарність** по Л. Сонді означає наступне: протилежності доповнюють один одного по черзі [8; 9]. Суперечливі пари протилежностей включають один одного, і тому людина ніколи не може їх інтегрувати, а повинен тільки «вибрати» серед протилежностей одного партнера, наприклад: бути – вибрати життя, і відмовитися від не бути, тобто від самогубства. Під цим аспектом стає зрозуміліше відмінність між інтеграцією і вибором. Інтеграція, доповнення протилежності до цінності, є ідеальним рішенням так званих комплементарних протилежностей.

Коли людина комплементарної протилежності своєї душі (наприклад мужність і жіночність, вимога Каїна і Авеля і т.і.) вирішує з вибором цих вимог і витісненням іншого, то це рішення може бути вдалим для суспільства, тобто бути соціальним, а для людини може нести в собі небезпеку. Тоді як тільки інтеграція, доповнення співіснують антиподів вирішує питання на користь суспільства і одночасно на користь індивідуума.

Вибір одного антипода насправді є правильним тільки для суперечливих пар протилежностей. Для психології на перше місце виступають комплементарні пари протилежностей. Вони не знаходяться відокремленими один від одного, стоять не незалежно, просто статично, без відносин, а насправді «живуть» протилежні полюси один з одним в доповнюючому мінливому «комплементарному існуванні». (див. книгу П. Велека «Полярність в

будові характеру»).

Суперечливі пари протилежностей включають один одного, і тому людина ніколи не може їх інтегрувати, йому доводиться «вибирати» серед протилежностей щось одне. Наприклад, вибрати «не-бути» може привести до самогубства. А вибір на користь «втрати свідомості» замість того, щоб всьому навчитися – робить людину залежною і несамостійним.

Іншими словами – вибір в цьому ключі – це шлях найменшого супротиву. Ніби як людина змушена вибирати «краще з гіршого». Насправді, це всього лише ілюзія, оскільки відмова від однієї з протилежностей не виключає існування самої протилежності і, головне, сили її впливу – в тому, числі на долю самої людини.

Під цим аспектом стає зрозуміліше відмінність між інтеграцією і вибором. «Інтеграція, доповнення протилежності до цінності, є ідеальним рішенням так званих комплементарних протилежностей» [13].

Учень і послідовник Л. Сонді – Мартін Атхніх розробив тест професійного орієнтування (Berufsbildertest (BBT) і диференціював його з тестом Л. Сонді [16]. Результати тестування сприяють виявленню рухових реакцій психіки людини, що пов'язані з його схильністю до певного роду професії, і дозволяють точно визначити, яку професію людина освоїть в максимально короткі терміни. Так звана, «перша професія» по М. Атхніху – це ті схильності в його родовому несвідомому, які сприяють як швидкому розвитку навику, так і досягненню швидких результатів. Для виявлення рушійного досить поспостерігати за людиною – як приймаються рішення, як вони реалізуються, якими діями керується людина і так далі. Припустимо, людина поводить себе як «хижак», значить і першу професію можна розглядати «хижацького спрямування»: професійне поле буде вимагати логіки «зловити здобич», щось «відкопати», розпізнати і схопити.

Це може бути застосовано до роботи з інформацією (відділ маркетингу), або до укладання угод (відділ страхування). Тобто, визначивши фундамент професії, людина може

удосконалювати навички, не виходячи за поле діяльності – і це одна з чотирьох можливих напрямків, оскільки існує ще три професійні віхи. Наприклад, в якості фундаменту обрати лікарську справу; потім методом «добудови» вдосконалити навички в професії хірурга або офтальмолога, а згодом, рухаючись по лінії фактору, стати кращим в галузі. При цьому з восьми чинників, два є основними і шість додатковими. Розуміння цього дозволяє визначити, що буде визначати вибір людини, оскільки система автоматики людини, лічильно-обчислювальна машина, завжди вибирає з двох. Іншими словами, є безліч професійних лікарів, та імена Амосова, Пирогова, Бехтерева, Боткіна, Авіценни та інших – видно виділяються на тлі інших. Наявні передумови в родовому несвідомому індивіда дозволяють цього досягти, однак, даний метод не призведе особистість до тріумфу, в самому повноцінному розумінні даної категорії.

Третій етап дослідження визначений верифікацією моделі Г. Попова зіставлення та визначення основних методичних аспектів формування програми тренування для досягнення підходу суб'єкта життя (динаміки) або стану «Понтіфекс оппозіторум» (статики, схопленої в діагностиці спонукальних сил). Діалектичну єдність статики і динаміки ми розглядаємо як розв'язання суперечності оптимальної діяльності в конкретно-історичних умовах і образно позначаємо як «тріумф». В моделі Г. Попова розглядається не тільки перших два блоки структури діяльності (об'єктивно-передумовних і суб'єктивно регулюючих), але також 3 і 4 - виконавський (акти дії і засоби) і об'єктивно-результативний (продукти діяльності).

Модель Г. Попова на відміну від моделі Л. Сонді передбачає постановку під контроль всіх реакцій психіки, а не тільки реалізацію переважного. Такий рівень досягається за допомогою особливої системи, яка вимагає кардинального перепрограмування прототипологічного блоку пам'яті.

Не менш важливою відмінністю є, а також зручна в даному випадку схема С. Рубінштейна у визначенні свободи як характеристики суб'єкта особистості. Він писав: «Проблема свободи виступає в трьох аспектах: а) як са-

мовизначення – роль внутрішнього в детермінації поведінки на різних рівнях; б) як свобода людини в суспільному житті (свобода особистості і суспільний примус); в) як свобода в спінозівському сенсі (контроль свідомості над стихією власних потягів) [2, с.373]. У цьому контексті у Л. Сонді вивчається свобода, перш за все, в спінозівському сенсі, в контролі свідомості над стихією власних потягів, в концепції Г. Попова в цілісності рішення всіх трьох напрямків в єдиній методиці підготовки.

Мова вже йде не тільки про родову спадщину: відбувається рух «вглиб пам'яті», в самі надра – в блок, який визначає вибір транспортного засобу руху людини за течією долі – в прототипологію [14, арк.45, 14 зв]. Академік Григорій Семенович Попов саме так і називав цей метод - «метод складеного прототипу». Як відомо з його вчення, середина нашої пам'яті могла би бути охарактеризована за допомогою наступної моделі побудови:

- прототипологічний блок;
- архетипологічний блок, який відповідає за методику;
- блок родової концепції.

Це найвищий рівень роботи механізмів пам'яті, найпотужніший метод з усіх існуючих, найефективніший підхід з способів постановки навичок. І до речі, маловідомий в академічній науці ХХІ століття. Хоча, в радянській науці такий метод нерідко застосовували для навчання фахівців промислових, технологічних та інших галузей. Пріоритетною ставала здатність вирішення завдань, незалежно від того, який навик був необхідний людині. І Л. Сонді, принципово також говорить про можливість використання методу складеного прототипу для досягнення стану «Понтіфекс оппозіторум» (теж саме «родове несвідоме»). Цей спосіб був мною досліджений і докладно описаний в книзі «Міна уповільненої дії».

Принцип дії системи такий: перепрограмування прототипологічного блоку згодом регулює архетипологічний блок і змінює конфігурацію родової системи.

Відповідно до загальноприйнятої термінології, прототип – це початковий образ, дослівно з давньогрецького трактується як «від-

биток, першоутворення, оригінал». Прототипом в даному випадку, може бути не якийсь конкретний чоловік, а якийсь субстанційний прояв людини з пам'яті світової: майстер, учений, герой з минулого, той, хто вже досяг результату в, необхідному людині навичку, причому робив це краще за всіх. Про такий прототип може розповісти, наприклад, якийсь працю. «Філософія зброї» – прекрасний приклад світової спадщини в області військової науки перемагати. І цей трактат відкриває світові його автора – творця Дестрезі, маестро Ієроніма де Карранза. Ця історична постать, як варіант, могла б стати прекрасним прототипом для тих, хто хоче навчитися Дестрезі та досягти успіху в науці Перемагати.

Метод роботи складовим прототипом - це найвищий рівень роботи механізмів роботи пам'яті, найефективніший підхід постановки навичок. При залученні даного напрямку, властивості людини кардинально змінюються – за фактом, з'являється нова особистість.

Прототип є складовим, так як він формується з трьох авторитетних прототипів. Перший – це збірний образ, результат пошуку універсального Знаючого Людини [14, арк.49, 2 зв]. Другий прототип – це верховна фігура, яка виступає втіленням навичку. Третій – «трансцендент» або «трансцендентна посилка», в цьому ключі йдеться про фігуру, яка відкриває двері в світ потойбічного, як би висловився Сонді, або духовного, божественного.

В обов'язковому порядку потрібно пояснити, що крім методу складеного прототипу для досягнення статусу Pontifex Oppositorum, існує ще два: А) Ліфт Попова і Б) метод, пов'язаний з осмисленням і усвідомленням власної неповноцінності. І «ліфт», і «метод неповноцінності» були вперше описані і методологічно впроваджені академіком Григорієм Семеновичем Поповим.

Власне, Григорій Семенович Попов, використовував всі три методи у своїй практиці. І не дарма: Попов створив так званий метод досягнення тріумфу, що складається з трьох ступенів: 1) ступінь «перебудова прототипологічного блоку», після чого застосовується 2) ліфт Попова (по суті методика виконавчого (акти дії і засоби) і об'єктивно-результатив-

ного блоків діяльності), і вже після виникає 3) осмислення неповноцінності. Втім, комплексне опис принципів застосування триступінчатого методу приходить до «Тріумфу» – це тема окремої монографічної праці. Детальний опис про «ліфт Попова», і про «принципи неповноцінності» міститься в книзі «Філософія Ліпота Сонді».

Мартін Атхніх пропонує з'єднати обидві системи методом освоєння чотирьох професій і слідувати від швидких результатів – до «тріумфу», або навпаки, об'єднати метод добудови і метод досягнення «тріумфу» Попова [16, с.246]. Людині від народження дано три ролі: духовна, професійна і роль приналежності до статі. Таким чином, вимог до «Я» теж три:

Інтеграція – тобто, здатність до відновлення цілого з його складових частин.

Трансцендентність – як здатність до переходу з однієї області (невидимого, божественного, духовного) в іншу (фізичну, матеріальну). [14, арк.47, 23 зв].

Партиципація (участь, втілення) – здатність втілюватися в стані речей, тобто, досягати результатів.

Три ролі дозволяють знайти силу трьох здібностей «Я», тим самим рухаючись вгору в стан «Понтіфекс оппозіторум».

І починати рух слід з освоєння навичок, що дозволяє інтегрувати набуті вміння в життя.

Різноманіття завдань і їх одночасність буде також вимагати ідей, рішень, підходів – що є невидимою, інтелектуальною стороною вирішення задачі або, мовою Сонді, природною вимогою до трансцендірованню: взаємодії «Я» з діапазоном «невидиме-видиме».

Залежно від статевої приналежності, тактика реалізації програми руху вгору буде відрізнятися у чоловіків і жінок. Так, у чоловіків налічує два кроки – спершу, він внаслідок партиципації (результатів) формує ефективний світогляд, а після постійно удосконалює трансцендування та інтеграцію, щоб стати ще вище і прийти тактично до стану «Понтіфекс Оппозіторум». А жінка йде до гідного світогляду за допомогою одного кроку – інтеграції. Саме інтеграція визначає результат партиципації та трансцендування, за рахунок чого і до-

сягається статус «Понтіфекс Оппозіторум».

«Інтеграція + Трансцендування + партиципація». Так виглядає формула досягнення результату, і так шляхом результатів вдосконалюється «Я», трансформуючись в ефективність і високий рівень результативності «Я».

Це не постулювання процесу «партиципуємо» або «втілюємося духом в стані речей». Це практика суб'єктної діяльності – досягати результатів, а ці результати, як опорні точки нашого життя, і є осто́в нашого світогляду. Вирішуючи питання, стикаючись з перешкодами, вирішуючи щось нове для себе щодня в ході життя і діяльності людина тренується. І завдяки цьому, в ході життя і формується світогляд, що є прояв партиципації.

Також існують особливості проходження інтеграційного шляху «Я» у жінок і чоловіків, але це не предмет розгляду цієї статті.

Крім методу складеного прототипу для досягнення статусу «Понтіфекс Оппозіторум» існує ще інструментарій прикладної науки, що цілком відповідає даним вимогам - це інструментальний комплекс «Сектор», в складі якого існує 12 інструментів або 12 РПТК (робочих процедур/тренувальних комплексів). Ці інструменти дозволяють, за допомогою слова вирішувати завдання, забезпечувати безпеку, і не залежати від людського фактору, а також впроваджувати ефективні рішення. За фактом все, чого вимагає сучасне життя. Даний інструментарій розроблявся ще з часів наукової діяльності академіків Григорія Попова і Олексія Яковлева, дослідників Пам'яті і Свідомості. І на сьогоднішній день двома Науково-дослідницькими Інститутами – НДІ Пам'яті і НДІ «Міжнародне судьбоаналітичне співтовариство» – завершена робота в плані формування комплексу «Сектор».

Висновки.

В результаті проведеної науково-дослідної роботи розкрито зміст понять «Понтіфекс Оппозіторум», «суб'єкт життя», «складовий прототип», що відображають істотні закономірності родової моделі пам'яті людини. Ця закономірність полягає в цілісності будови пам'яті (прототипологічний блок; архетипологічний блок, який відповідає за методіку; блок родової концепції) та єдності триєди-

них процесів (інтеграції, відновлення цілого з його складових частин; трансцендентності до переходу з однієї області (невидимого, божественного, духовного) в іншу (фізичну, матеріальну); партиципації, втіленні в стані речей, тобто, домагатися результатів).

З зіставлених методологічних положень трьох провідних теорій розвитку особистості, ми вивели методологічні принципи і методику дозволу ключових протиріч, які є джерелом соціального та особистісного розвитку. З представлених методів слідує, що кожна людина може вдосконалити цілий набір навичок, що дозволить досягти вищого рівня усвідомлення для управління своїм життям. Або ж, він може розвинути якийсь один, довівши його до найвищого професійного рівня. І для того щоб зробити вибір, потрібно знати що він взагалі існує.

Розглядаючи «Я» як інстанцію аспекту комплементарного співіснування в єдності і боротьбі протилежностей, ми прийшли до висновку про те, що в психіці вирішення ключових протиріч – є двигун розвитку в безперервному русі протилежних прагнень, мотивів і уявлень.

Прагнення стати «всемогутнім як Бог» – розширитися до всемогутності (его-діастола), і одночасно примус обмежити себе в певних рамках людського буття (его-систола) – це одне з базових прагнень. Це прагнення веде до відкриття духовного і одночасно є вимогою задоволення природи інстинкту.

Вирішення цієї суперечності полягає в процесі, визначеному, як «Понтіфекс Опозиторум». Цей стан є результатом вирішення вимог логічних і тактичних моделей досягнення

такої конфігурації організації «Я», створеної не лише інтеграційним шляхом, а й методами партиципації та трансцендування. У статті проведений компаративний аналіз даних підходів і представлені інші, новаторські погляди на способи досягнення такої конфігурації середовища Пам'яті, що безпосередньо сприяє вихованню такої форми «Я». Описані наступні евристичні моделі, що дозволяють формувати конфігурацію «Я» як «Понтіфекс Опозиторум», а саме: А) Ліфт Попова і Б) метод, пов'язаний з осмисленням і усвідомленням неповноцінності, В) метод складеного прототипу. І «ліфт», і «метод неповноцінності» були вперше описані і методологічно впроваджені академіком Григорієм Семеновичем Поповим.

Для формування керованої методичної системи потрібні нові наукові дослідження, що і визначає **перспективу подальших досліджень**. Безумовно, найважливіша перспектива подальших досліджень, полягає в праксеології, в практичній розробці відповідних програм підготовки та тренування для експертів різних спеціальностей, на підставі розуміння принципів роботи несвідомих механізмів родового блоку пам'яті, однією із ключових функцій якої є реалізація потенціалу та формування рухових навичок. І хоча підхід в кожному окремому випадку при підготовці фахівця звичайно індивідуальний, з педагогічної та методичної точки зору представлені моделі, що відображають загальне, закономірності розвитку особистості, і рекомендації щодо їх застосування є актуальними і перспективними науковими завданнями в 21 столітті.

Бібліографічні посилання

1. Абульханова-Славська К.А. Стратегия жизни. М.: Мысль, 1991. 299 с.
2. Рубинштейн С.Л. Бытие и сознание. Человек и мир. СПб.: Питер, 2003. 512 с.
3. Лепский М.А. Свет и тень социальной перспективы. Киев: Молодь, 2000. 410 с.
4. Сагатовский В.Н. Философия развивающейся гармонии. В 3 ч. Ч. 3: Антропология. СПб.: ООО «Петрополис», 1999. 288 с.
5. Каган М.С. Человеческая деятельность (Опыт системного анализа). М., Политиздат, 1974. 328 с.
6. Кветной М.С. Человеческая деятельность: сущность, структура, типы (социологический аспект). Саратов: Изд-во Саратовского университета, 1974. 224 с.
7. Каган М. С. Мир общения: Проблема межсубъектных отношений. М.: Политиздат, 1988. 319 с.
8. Szondi L. Schicksalsanalyse. Wahl in Liebe, Freundschaft, Beruf, Krankheit und Tod. Erbblologische und psychohygienische Probleme. Basel: Benno Schwabe, 1944. 520 s.

9. Szondi L. Ich-Analyse. Die Grundlage zur Vereinigung der Tiefenpsychologie. Teil 1. Bern: Hans Huber, 1956. 385 s.
10. Канеман Даниель. Думай медленно... решай быстро / Пер. Школа перевода Баканова. М.: АСТ, 2013. 656 с.
11. Гигеренцер Герд. Понимать риски. Как выбирать правильный курс. Пер. с англ. А. Кузина. М.: КоЛибри, АзбукаАттикус, 2015. 352 с.
12. Feddern, Paul. Ego-Psychologie und Psychosen. Bern: Hans Huber. 1952. 264 s.
13. Jung, Carl Gustav. Analytical Psychology: Its Theory and Practice. The Tavistock Lectures. Princeton University Press, 1990. 265 p.
14. Попов Г.С. (1951). Феноменология памяти: основные методологические подходы к исследованию памяти человека. [Рукопись]. Архив НИИ Памяти – Архив НИИП (НИИ Памяти). Ф. 3 (Фонд «Наследие академика Г. Попова» г. Вена 1940). Оп. 2, 1951 г. Д. 1. Фк.1-6. С. 41-50.
15. Бахтин М. М. К философии поступка. Философия и социология науки и техники. Ежегодник. 1984, 1985. М., 1986. С. 114.
16. Achtnich M. Schicksalsanalytisch Orientierte Berufsberatung Anhand des Berufsbilder-Wahltestes. Ein Beitrag zur Psychologie der Berufswahl, des Berufswechsels und der Berufsprognose. Bericht über das 5. Kolloquium der Internat. Forschungsgemeinschaft für Schicksalspsychologie. Bern: Hans Huber, 1971. 465 s.

References

1. Abul'hanova-Slavskaya K.A. Strategiya zhizni. M.: Mysl', 1991. 299 s.
2. Rubinshtejn S. L. Bytie i soznanie. CHelovek i mir. SPb.: Piter, 2003. 512 s.
3. Lepskij M.A. Svet i ten' social'noj perspektivy. Kiev: Molod', 2000. 410 s.
4. Sagatovskij V.N. Filosofiya razvivayushchejsya garmonii. V 3 ch. CH. 3: Antropologiya. SPb.: ООО «Petropolis», 1999. 288 s.
5. Kagan M. S. CHelovecheskaya deyatel'nost' (Opyt sistemnogo analiza). M., Politizdat, 1974. 328 s.
6. Kvetnoj M.S. CHelovecheskaya deyatel'nost': sushchnost', struktura, tipy (sociologicheskij aspekt). Saratov: Izd-vo Saratovskogo universitetata, 1974. 224 s.
7. Kagan M. S. Mir obshcheniya: Problema mezhsobremennyykh otnoshenij. M.: Politizdat, 1988. 319 s.
8. Szondi L. Schicksalsanalyse. Wahl in Liebe, Freundschaft, Beruf, Krankheit und Tod. Erbblologische und psychohygienische Probleme. Basel: Benno Schwabe, 1944. 520 s.
9. Szondi L. Ich-Analyse. Die Grundlage zur Vereinigung der Tiefenpsychologie. Teil 1. Bern: Hans Huber, 1956. 385 s.
10. Kaneman Daniel'. Dumaj medlenno... reshaj bystro / Per. SHkola perevoda Bakanova. M.: AST, 2013. 656 s.
11. Gigerencer Gerd. Ponimat' riski. Kak vybirat' pravil'nyj kurs / Gerd Gigerencer; per. s angl. A. Kuzina. M.: KoLibri, AzbukaAttikus, 2015. 352 s.
12. Feddern, Paul. Ego-Psychologie und Psychosen. Bern: Hans Huber. 1952. 264 s.
13. Jung, Carl Gustav. Analytical Psychology: Its Theory and Practice. The Tavistock Lectures. Princeton University Press, 1990. 265 p.
14. Popov G.S. (1951). Fenomenologiya pamyati: osnovnye metodologicheskie podhody k issledovaniyu pamyati cheloveka. [Rukopis']. Arhiv NII Pamyati – Arhiv NIIP (NII Pamyati) F. 3 (Fond «Nasledie akademika G. Popova» g. Vena 1940). Op. 2, 1951 g. D. 1. Fk.1-6. S. 41-50.
15. Bahtin M. M. K filosofii postupka. Filosofiya i sociologiya nauki i tekhniki. Ezhegodnik. 1984, 1985. M., 1986. S. 114.
16. Achtnich M. Schicksalsanalytisch Orientierte Berufsberatung Anhand des Berufsbilder-Wahltestes. Ein Beitrag zur Psychologie der Berufswahl, des Berufswechsels und der Berufsprognose. Bericht über das 5. Kolloquium der Internat. Forschungsgemeinschaft für Schicksalspsychologie. Bern: Hans Huber. 1971. 465 c.